

Іван Безпечний

ТЕОРІЯ
ЛІТЕРАТУРИ

«СМОЛОСКИП»

Іван Прокопович Безпечний
(11.XI. 1909—18. VI. 1994)

Іван Безпечний

**ТЕОРІЯ
ЛІТЕРАТУРИ**

**Київ
«СМОЛОСКІП»**

2009

ББК 83
Б40

Ім'я Івана Безпечного мало відоме в Україні, більше знане воно в заокеанській діаспорі. Корінний українець, після Другої світової війни він опинився в Канаді, де, незважаючи на зміну професії, активно продовжував займатися літературознавством.

Пропонований увазі читача підручник «Теорія літератури» вперше з'явився друком 1984 року в Торонто і лише нині дійшов до української аудиторії. Видання містить розділи, присвячені загальним поняттям та проблемам традиційної науки про літературу, поетичній лексиці й фразеології, семантиці, синтаксису та фоніці; в ньому докладно розглянуто основи віршування, жанрово-родову та стилістичну літературні класифікації. Однак це не просто теорія літератури, тобто сухий опис правил і усталених конвенцій художнього письма, а ще й принагідний аналіз найбільш яскравих і промовистих прикладів, узятих з його національної історії; аналіз, покликаний зміцнити національну пам'ять, активізувати пригадування найважливіших імен і текстів українських майстрів художнього слова.

Книжка може бути використана як посібник у навчальних курсах історії та теорії літератури й літературознавства, оскільки призначена для студентів філологічних факультетів і всіх, хто цікавиться теорією літератури та літературознавством.

Передмова *Ростислава Семківа*
Художнє оформлення *Миколи Леоновича*

*«Теорія літератури» І. Безпечного вийшла завдяки
фінансовій підтримці Видавничого Фонду
Людмили та св. п. Василя Неліпа
(В. Неліпа нар. 1924 р. в Україні — пом. 2001 р. в Канаді).*

ISBN 978-966-8499-87-6

© Людмила Неліпа, 2009
© «Смолоסקип», 2009

ЗМІСТ

Національна теорія. <i>Ростислав Семків</i>	5
Іван Прокопович Безпечний: українець, педагог, автор, батько... <i>Людмила Неліпа</i>	9
Від автора.....	13

ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

Вступ.....	15
Естетичні основи мистецької творчості.....	16
Образна специфіка літератури.....	20
Характер.....	22
Типізація в художній літературі.....	25
Художня вигадка.....	29
Єдність змісту й форми в літературі.....	31
Тема та ідея.....	33
Сюжет твору.....	36
Основні елементи сюжету.....	39
Композиція.....	41

ПОЕТИЧНА СТИЛІСТИКА ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ

1. Поетична лексика і фразеологія.....	49
Багатозначність (полісемія) слова.....	49
Омоніми та омофіні.....	53
Синоніми.....	55
Антоніми.....	57
Архаїзми.....	59
Неологізми.....	62
Варваризми (запозичення).....	65
Діалектизми.....	70
Ідіоми і фразеологічні одиниці.....	75
2. Поетична семантика.....	79
Тропи.....	79
Порівняння.....	80
Епітет.....	84
Метафора.....	88
Персоніфікація (уособлення).....	91
Метонімія.....	94

Синекдоха.....	96
Евфемізм.....	98
Перифраза.....	99
Алегорія.....	100
Гіпербола.....	103
Лігота.....	105
Символ.....	106
Іронія.....	108
3. Поетична синтакса.....	111
Порядок слів, інтонація й фігури.....	111
Фігури поетичної мови, або стилістичні фігури.....	115
Інверсія.....	115
Повтор.....	117
Анафора.....	120
Епіфора.....	122
Епанастрофа.....	122
Кільце (анепіфора).....	123
Еліпса.....	125
Умовчання.....	126
Плеоназм і тавтологія.....	127
Ампліфікація.....	129
Антитеза.....	131
Паралелізм.....	132
Полісиндетон і асиндетон.....	135
Рефрен (приспів).....	136
Градація.....	138
Хіазм.....	139
Оксиморон, або оксюморон.....	139
Парадокс.....	140
Риторичні фігури.....	141
Взаємозв'язок між тропами і стилістичними фігурами	145
4. Поетична фоніка.....	148

ОСНОВИ ВІРШУВАННЯ

Проза і вірш.....	155
Ритм у віршах і прозі.....	157
Системи віршування.....	161
Метрична система віршування.....	161
Силабічна система віршування.....	163

Силабо-тонічна система віршування.....	167
Двоскладові розміри.....	168
Трискладові розміри.....	175
Чотирискладові розміри.....	181
Ритмічна проза.....	183
Тонічна система віршування.....	183
Дольник.....	186
Вільний вірш (фр. vers libre).....	188
Народна система віршування.....	192
Українські народні ритми.....	195
Віршова й музична форма дум.....	205
Шевченкове віршування.....	207
Рима.....	210
Способи римування.....	215
Строфа.....	218
Види строфічної побудови.....	219

ЛІТЕРАТУРНІ РОДИ, ВИДИ Й ЖАНРИ

Загальне поняття.....	231
Епічний рід.....	234
Казка.....	235
Міф.....	239
Легенда.....	242
Билини.....	245
Думи.....	247
Епопея.....	253
Поема.....	257
Роман і його жанри.....	263
Повість.....	271
Оповідання.....	273
Новела.....	274
Нарис.....	277
Ліричний рід.....	280
Види й жанри ліричних творів.....	287
Народна лірична пісня.....	288
Пісня літературного походження.....	291
Романс.....	292
Думка.....	292

Псалми.....	293
Псальми.....	294
Елегія.....	294
Гімн.....	295
Послання.....	297
Епіграма.....	297
Ода.....	298
Ліро-епічні твори.....	300
Поема.....	300
Балада.....	308
Байка.....	310
Драматичний рід.....	313
Трагедія.....	316
Комедія.....	322
Драма.....	326
Сатира і гумор.....	330

ЛІТЕРАТУРНИЙ СТИЛЬ 337

ЛІТЕРАТУРНИЙ НАПРЯМ

Ренесанс (Відродження).....	342
Бароко.....	345
Класицизм.....	350
Багатозначність терміна «класики».....	353
Сентименталізм.....	353
Романтизм.....	355
Реалізм.....	360
Натуралізм.....	363
Нереалістичні напрями.....	364
Модернізм.....	364
Символізм.....	364
Імпресіонізм.....	368
Футуризм.....	369
Сюрреалізм.....	371
Літературні джерела.....	375
Сподвижник національного обов'язку Іван Безпечний. <i>Микола Корпанюк</i>	377

Безпечний Іван.

Б40 Теорія літератури. — Київ: Смолоскип, 2009. — 388 с.

ISBN 978-966-8499-87-6

Ім'я Івана Безпечного мало відоме в Україні, більше знане воно в заокеанській діаспорі. Корінний українець, після Другої світової війни він опинився в Канаді, де, незважаючи на зміну професії, активно продовжував займатися літературознавством.

Пропонований увазі читача підручник «Теорія літератури» вперше з'явився друком 1984 року в Торонто і лише нині дійшов до української аудиторії. Видання містить розділи, присвячені загальним поняттям та проблемам традиційної науки про літературу, поетичній лексиці й фразеології семантиці, синтаксису та фоніці; в ньому докладно розглянуто основи віршування, жанрово-родову та стилістичну літературні класифікації. Однак це не просто теорія літератури тобто сухий опис правил і усталених конвенцій художнього письма, а ще й принагідний аналіз найбільш яскравих і промовистих прикладів, узятих з його національної історії; аналіз, покликаний зміцнити національну пам'ять, активізувати пригадування найважливіших імен і текстів українських майстрів художнього слова.

Книжка може бути використана як посібник у навчальних курсах історії та теорії літератури й літературознавства, оскільки призначена для студентів філологічних факультетів і всіх, хто цікавиться теорією літератури та літературознавством.

ББК 83